

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYALANUVCHILARINING KREATIV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA KOGNITIV TEKNOLOGIYALAR

*Isomova Farog'at Tojiddin qizi,
Buxoro davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti*

Annotatsiya. Maqola kognitiv texnologiyalar vositasida maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarining kreativ ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish muammolariga bag'ishlangan. Tarbiyalanuvchilarning bilish orqali ijodkorlikka o'rgatish usullari va ulardan o'quv mashg'ulotlari jarayonida foydalanish imkoniyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: kognitiv texnologiya, maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchisi, kreativ ko'nikma.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СРЕДСТВАМИ КОГНИТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

*Исомова Фарогат Тождиддин қизи,
базовый докторант Бухарского государственного педагогического института*

Аннотация. Статья посвящена проблемам совершенствования методики развития творческих способностей детей дошкольной образовательной организации средствами когнитивных технологий. Раскрываются методы обучения студентов творчеству через знания и возможности их использования в ходе учебной деятельности.

Ключевые слова: когнитивные технологии, воспитанник дошкольной образовательной организации, творческое мастерство.

METHODOLOGY OF DEVELOPING CREATIVE SKILLS OF CHILDREN OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION BY MEANS OF COGNITIVE TECHNOLOGIES

*Isomova, daughter of Farugat Tajiddin,
Basic doctoral student of Bukhara State Pedagogical Institute*

Abstract. The article is devoted to the problems of improving the methodology of developing the creative skills of children of preschool education organization by means of cognitive technologies. The methods of teaching students to be creative through knowledge and the possibilities of using them in the course of educational activities are revealed.

Key words: cognitive technology, student of preschool educational organization, creative skill.

Kognitiv texnologiyalar - bu insonning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan axborot texnologiyalari. Kognitiv texnologiyalar inson tasavvurini va assotsiativ fikrlashni rivojlantiradi.

Kreativlik xususida fikr yuritadigan bo'lsak shartli ravishda uning usullarini tabiiy va sun'iyga bo'lish mumkin.

Tabiiy usul - bu sinov va xato. Undan foydalanishda yangi g'oyalar o'ylab topiladi va amaliyotda sinab ko'riladi. Ushbu texnologiya an'anaviy ravishda «ijodiy qidiruv» deb ataladi. Muammo qanchalik murakkab bo'lsa, uni hal qilish uchun ko'proq sinovlar talab qilinadi.

Sun'iy usullarga esa ijodiy texnologiyalar, evristik usullar, ijodiy usullar, g'oyalarni shakllantirish usullari, ijodiy algoritmlar kiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarini kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda evristi usullardan foydalanish samaralidir.

Evristik usullar - bu muammoni hal qilishga yaqinroq bo'lishga yordam beradigan harakatlar va holatlarning tavsifi. Evristik usullardan farqli o'laroq analitik ijodiy usullar ham mavjud.

Bu usullar muammoni tuzish, uni tahlil qilish, vaziyatlarni aniqlash, yechim topish imkonini beradigan harakatlar yoki holatlardir.

G'oyalarni shakllantirish usullari - bu qisqa vaqt ichida ijodiy muammolarni hal qilish uchun ko'p sonli variantlar va g'oyalarni olish imkonini beradigan juda qat'iy tuzilgan texnologiyalar (harakat tartiblari, ko'rsatmalar, usullar va evristik usullar, ijodiy muloqotni tashkil etishga qo'yiladigan talablar, vaqt).

Ijodiy algoritmlar - bu qat'iy tuzilgan texnologiyalar (maxsus o'qitish tizimi, ma'lum fikrlash tarzini shakllantirish, protsedura, ko'rsatmalar, usullar va evristika, muammoni hal qilish standartlari, ijodiy muloqotni tashkil etishga qo'yiladigan talablar) ijodiy muammoning kuchli (o'ta samarali) yechimlarini qidirish maydonini aniq belgilang.

Evristika – ijodiy jarayon qonuniyatlari haqidagi fandan, asosan, ongini ozod qilish va ijodiy muhitni shakllantirish uchun muhim bo'lgan psixologik inersiyani yengish uchun foydalaniladi [15, 99-b.].

Evristik texnikalar. Inversiya texnikasi muammoga boshqa, g'ayrioddiy tomondan qarashdir. G'oyani izlashda muammoning echimini ko'pincha mantiq va sog'lom fikrga asoslangan an'anaviy qarashlarga zid ravishda izlanish yo'nalishini teskari tomonga o'zgartirish orqali topish mumkin. Ko'pincha mantiqiy texnikalar va fikrlash tartib-qoidalari samarasiz bo'lib qolgan holatlarda, teskari echim alternativi optimaldir.

Analogiya usuli. Muammolarni hal qilishda mantiqni qo'llash kerak 4 turdagi analogiya qo'llaniladi:

- to'g'ridan-to'g'ri analogiya; ko'rib chiqilayotgan muammo boshqa tarixiy, ijtimoiy, etnik, kasbiy sharoitlarda hal qilingan o'xshash muammo bilan solishtiriladi;

- shaxsiy analogiya yoki empatiya: muammoni hal qilayotgan shaxs o'zini ijodiy vazifa ob'ekti bilan tanishtirishga harakat qiladi;

- ramziy o'xshatish - bu maxsus atama (ijodiy vazifa mohiyati) mohiyatini umumlashtirish, badiiy obraz, metafora, qiyoslash orqali etkazishga urinish, ya'ni ular bir ob'ektning xususiyatlarini boshqasining xususiyatlari bilan aniqlashga harakat qiladilar;

- fantastik o'xshatish: ijodiy muammoning echimi fantastik ob'ektlardan foydalangan holda uni ko'rishni xohlagandek tasavvur qilinadi.

Fokusli ob'ektlarni qabul qilish. Yangi xususiyatlar berilishi kerak bo'lgan ob'ekt (ijodiy vazifaning ma'nosi) diqqat markazida, ya'ni diqqat unga qaratilgan.

Unga boshqa ob'ekt tasodifiy tanlanadi, uning fazilatlarini fokus ob'ektiga o'tkaziladi, bu qiziqarli, g'ayrioddiy kombinatsiyalarni berishi va yangi g'oyalar paydo bo'lishiga hissa qo'shishi mumkin. Usul tasodifiy, bir-biriga bog'liq bo'lmagan ob'ektlarning turli xossalari va xususiyatlaridan foydalanishga asoslanadi. Bu tarbiyalanuvchiga tez, g'ayrioddiy, original echimlarni topishga imkon beradi.

Psixik provokatsiya usuli. Shuningdek, «boshqariladigan aqldan ozish» deb talqin qilinadi. Texnikaning muallifi Edvard de Bono ijodiy fikrlashning mohiyatini aqliy modellarimiz tomonidan belgilangan chegaralardan tashqariga chiqish qobiliyatida ko'radi. Buning uchun u yangi til elementidan foydalanishni taklif qiladi. Edvard de Bono ijodkorlik va fikrlashni rivojlantirish uchun ko'plab usullarni taklif qildi. U fikrlash kontseptsiyasining muallifi bo'lib, odatiy naqshlarga asoslangan vertikal fikrlashdan boshlang'ich sharoitlarni shubha ostiga qo'yishi bilan farq qiladi. Bunday fikrlashga o'rgatishda «Oltita shlyapa» usulidan foydalanish tavsiya etiladi.

Analitik ijodiy usullar.

Aql xaritasi (fikir xaritasi). Fikrlash jarayonining grafik tasviri. «Ijodiy graffiti» atamasi ishlatilishi mumkin. T. Buzan – aql xaritalari [12, 55-bet].

Disney stullari. Uning mohiyati g'oyalarni shakllantirish jarayonida rollarni ajratishda yotadi, bu yondashuv muammoni tahlil qilish jarayonida qarama-qarshilik va pozitsiyaviy kurashdan qochish imkonini beradi. [38, 88-bet].

A. Osbornning «Tekshirish ro'yxati» usuli. «Usul individual rejimda ham, jamoaviy ijodkorlik rejimida ham qo'llanilishi mumkin» [35, 64-bet].

Fikrlarni shakllantirish usullari.

Morfologik tahlil. Morfologik tahlilning yaratilishi ikki nom bilan bog'liq: o'rta asr

monaxi Raymond Lullius (taxminan 1235 - 1316) va 20-asr o'rtalarida AQShda ishlagan shveytsariyalik astrofizik Fritz Zviki.

“Aqliy hujum (aqliy hujum), odam xayoliga kelgan hamma narsani, qanchalik bema’ni ko‘rinmasin, aytadi” [37, 32-bet].

Aqliy hujum usulining davomlaridan biri sinektika usulidir. Tarjimada sinektika «heterojen elementlarning kombinatsiyasi» degan ma’noni anglatadi va miya hujumining evristik rivojlanishidir. Sinektika deb nomlangan ijodiy texnika 1950-yillarda Uilyam Gordon va Jorj Prins tomonidan ishlab chiqilgan. Texnikada ishtirokchilar «ma’lumni g’alati, g’alati narsani esa ma’lum qilishga» harakat qiladilar.

Ijodiy algoritmlar yuqorida ko‘rib chiqilgan ijodiy muammolarni hal qilish usullaridan farq qiladi, chunki ular keng qamrovli va universal deb da’vo qiladilar, ayniqsa yuqori darajadagi murakkablikdagi muammolar uchun, ularning echimlarini izlash juda ko‘p sinov va xatolar bilan tavsiflanadi.

Ijodiy algoritmlar foydalanuvchini o‘qitishning uzoq jarayonini va berilgan harakat dasturiga qat’iy rioya qilishni talab qiladi.

Altshuller 1940-yillarning oxirida IVEN texnologiyasiga asos soldi. Bunda maxsus operatsiyalarni ketma-ket bajarish orqali barcha mumkin bo‘lgan variantlarni ko‘rib chiqmasdan, muammoning eng samarali echimiga erishishga imkon beradigan evristik dastur orqali erishiladi.

Usul dastlab texnologik ijodkorlikni tashkil qilish uchun yaratilgan, ammo keyin mualliflar uning universalligi to‘g‘risida xulosaga kelishdi, avval uni nazariya darajasiga (TRIZ - ixtirochilik muammolarini hal qilish nazariyasi) ishlab chiqdilar va keyin uning texnik bo‘lmagan xususiyatlariga ko‘proq e’tibor berishdi. modifikatsiyalar - muammoli vaziyatlarni hal qilish algoritmi (ARPS).

Shunday qilib, evristika samarali ijodiy fikrlashni o‘rganadigan fandır. Evristik usullar - ijodiy tasavvurni faollashtirish, ijodiy dizayn muammolarini hal qilishning ahamiyatsiz bo‘lmagan usullarini topish, psixologik inertsiani bartaraf etish - bular evristik usullarning imkoniyatlaridir. Bu yanada oqilona va yangi dizayn echimlarini topish maqsadida amalga oshiriladigan ko‘rsatmalar yoki ma’lumotlarni qayta ishlash protseduralari ketma-ketligi.

Ijodiy muammolarni hal qilishning evristik usullari - bu hal qiluvchining faoliyati uchun eng ehtimolli strategiya va taktikalarni belgilovchi, uni hal qilish jarayonida uning intuitiv fikrlashini rag‘batlantiradigan, yangi g‘oyalarni keltirib chiqaradigan va shu asosda hal qilish samaradorligini sezilarli darajada oshiradigan printsiplar va qoidalar tizimi. ijodiy muammolarning ma’lum bir sinfi.

Evristik usullarning texnikasiga quyidagilar kiradi: suhbat, savol va topshiriqlar ustida mustaqil ishlash, muammoni yechish, bahs-munozara. Evristik o‘qitish usuli o‘qituvchining savol berishini va talabalarning unga javob izlashni o‘z ichiga oladi. Shunday qilib, o‘quvchilar tayyor bilimlarni olmaydilar, balki yechim topishda faol ishtirok etadilar, shu orqali ularning fikrlash qobiliyati rivojlanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishning texnikasi va usullarini amalga oshirishga qaratilgan maxsus ishlarni amalga oshirish kerak.

Teatr faoliyatida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini samarali rivojlantirish uchun ma’lum o‘qitish usullari va usullari talab qilinadi.

O‘qitish texnikasi - bu metodning ajralmas qismi yoki alohida tomoni, ya’ni «usul» ning umumiy tushunchasiga nisbatan ma’lum bir tushuncha. Texnika - bu o‘qituvchi yoki o‘quvchilarning individual operatsiyalari, aqliy yoki amaliy harakatlari bo‘lib, ular ushbu usul bilan taklif qilingan materialni o‘rganish shaklini to‘ldiradi.

1. Muammoli vaziyatni yaratish.
2. Maqsadni belgilash.
3. Faoliyat uchun motivatsiya.
4. Muammoli vaziyatlarning yechimlarini loyihalash.
5. Harakatlarni bajarish.
6. Ishlash natijalarini tahlil qilish.

7. Xulosa qilish.

Bolalarning teatr faoliyatida faol hissiy rivojlanish fonida, teatr faoliyatida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari va usullarini tanlash quyidagi omillarga bog'liq: mashg'ulotning maqsad va vazifalari, bolalarning yoshi, ularning psixologik xususiyatlari, xususiyatlari, ularning nutqni tuzatish xususiyatlari.

Teatr faoliyatida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish usullari uch turga bo'linadi: vizual, og'zaki va amaliy.

Vizual usullar va usullar estetik hodisalarni chuqur idrok etishga qodir bo'lgan madaniy tomoshabinni tarbiyalashga yordam beradi.

Odatda, vizual-vizual usul juda samarali, o'qituvchi qahramonning badiiy qiyofasi, shu jumladan kostyum, musiqiy hamrohlik, xoreografiya, shuningdek, bayram yoki mashg'ulotda qahramonning paydo bo'lish vaqtini tanlash orqali o'ylaganda juda samarali. Vizual effekt maktabgacha tarbiyachining e'tiborini jalb qilishga yordam beradi, shuningdek, tegishli kayfiyatni yaratadi. Ekranda ma'lumot yoki tasvirni ko'rsatish bolada (hatto kattalarda) katta qiziqish uyg'otadi. Harakat, tovush va animatsiya hissiy va ratsional sohalarni faollashtirishga yordam beradi va kognitiv faollikni rag'batlantiradi. Vizual usullardan biri sifatida an'anaviy bo'yanish o'yin tasvirini, kostyumni, o'yinchoqni, niqobni va hokazolarni yaratish uchun ishlatilishi mumkin.

Vizual-eshitish usuli harakatlarni ovozli tartibga solishga yordam beradi: maktabgacha yoshdagi bola o'z harakatlarini musiqa ritmi bilan muvofiqlashtiradi. Bu nafaqat harakatlarning sifati va aniqligini oshiradi, balki bolada hissiy yuksalishni keltirib chiqaradi va uni harakatni bajarishga undaydi.

Og'zaki ish usullaridan foydalanganda pedagogning nutq madaniyatiga alohida e'tibor berilishi kerak. Nutqning savodxonlik va ifodalilik kabi kommunikativ fazilatlari katta ahamiyatga ega, chunki ma'lumki, bolada kattalarni nusxalash istagi bor. Shuningdek, nutqning ohangini va bolalar bilan muloqot qilish uslubini diqqat bilan kuzatib borish mantiqan. Shunday qilib, pedagog yoki qahramonning nutqining ohangi voqea holatining g'ayrioddiylik va ajoyibligi haqidagi taassurotni kuchaytirishi mumkin. Nutq rangini o'zgartirish va iborani to'g'ri kiritish orqali pedagog bolalarning e'tiborini o'zgartiradi, ularning hissiy reaksiyalarini tartibga soladi, ularni kuchaytiradi yoki zaiflashtiradi.

Og'zaki ish usullari bolalarda fikrlashning moslashuvchanligini, tasavvurini, to'g'ri foydalanish va so'z boyligini kengaytirish qobiliyatini rivojlantirishga imkon beradi.

Eng keng tarqalgan va samarali og'zaki usullar suhbat va hikoyani o'z ichiga oladi. Ular quyidagi o'ziga xos usullarni nazarda tutadi: tushuntirish, baholash, savol berish, adabiy so'zlardan foydalanish (she'riy satrlar, epitelar, taqqoslashlar, metaforalar).

Amaliy usullar quyidagilarga bo'linadi:

- modellash: masalan, bolalarga ma'lum bir raqs ishtirokchilarining joylashuvi va harakat yo'nalishini ifodalovchi raqamlardan (odatiy piktogrammalardan) tuzilgan diagramma taklif etiladi. O'quvchilar ushbu naqshda o'zlari yaxshi bilgan raqsni tanib olishlari va uni ijro etishlari kerak;

- qidiruv harakatlari: masalan, bolalar bayram syujeti asosida kosmik sayohat xaritasini olishadi va undan foydalanib sayohatga chiqishadi;

- elementar tajribalar: masalan, bolalar qo'lqopni topadilar va uni turli belgilar bilan sinab ko'rishadi, uning kimga tegishli ekanligini aniqlaydilar.

Syujetga asoslangan o'yinlar (ular keng tarqalgan). Keling, ushbu turdagi usul bilan bog'liq samarali usullarning misollarini ko'rib chiqaylik :

- o'yin holatlari: masalan, Quyosh bolalarni ziyorat qilish uchun keladi va ularga «nurlar» (lentalar) beradi va bolalar ular bilan raqsga tushadi;

- o'yinchoqlar bilan syujetli vaziyatlar: olma sehrli olma daraxtidan tushadi (har birida topishmoq bor, uning yechimi bayramdagi harakatni yanada rivojlantirishga yo'naltiradi); ertak buyumlari bilan sandiqni ochish, bolalar ertaklarning nomlarini taxmin qilishadi;

- o'yinchoqlar va maxsus atributlar bilan harakatlar: aravachalar, plyuslar, barglar bilan raqsga tushish;

- harakatga taqlid qilish (hayvonlar, qushlar, hasharotlar, tabiat hodisalari, ijtimoiy hayot

harakatlariga taqlid qilish);

- yashirish - qidirish. Syujet sehrli ob'ektni, masalan, oltin kalitni qidirishda qurilishi mumkin;

- ochiq o'yin, jamoaviy raqobat.

Maktabgacha yoshdagi bola uchun musiqiy asarlar asosida teatrlashtirilgan tomoshalar yaratish ishida bolaga «ijodkor» bo'lishga imkon beradigan san'atning o'sha jihati paydo bo'ladi.

Teatr faoliyatining ba'zi elementlarini pedagog nafaqat bayram paytida, balki o'quv faoliyati davomida ham kiritishi mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolani har tomonlama tarbiyalashda teatrlashtirilgan tomoshalar muhim o'rinlardan birini egallaydi. Teatrlashtirish tufayli har bir bola nafaqat «o'ynash», balki o'rganish ham mumkin, bu faoliyat bolaning ijodiy rivojlanishini shakllantirishga imkon beradi;

Katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyati qobiliyatlarini o'rganish teatr faoliyatida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish uchun quyidagi vazifalarni shakllantirishga imkon berdi:

- teatr va o'yin faoliyatiga barqaror qiziqishni rivojlantirish;
- tasavvurni, fantaziyani, e'tiborni, mustaqil fikrlashni rivojlantirish;
- maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiruvchi teatrlashtirilgan o'yinlar orqali o'yin ko'nikmalarini va ijodiy mustaqillikni oshirish;
- so'z boyligini boyitish va faollashtirish;
- dialogik va monolog nutqni rivojlantirish;
- insonparvarlik tuyg'ularini tarbiyalash.

Bolalarning o'yin faoliyatidagi ijodiy namoyon bo'lishi maqsadli, faol va hissiy bo'lishi uchun pedagog:

- o'yinlar uchun muayyan ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish uchun asos bo'lishi mumkin bo'lgan va shu bilan birga didaktik talablarga javob beradigan musiqiy materialni tanlash;
- mashg'ulotda ijodiy faollik, qiziqish va qulaylik muhitini yaratishga yordam beradigan ish uslublari, usullari va shakllaridan foydalanish;
- maktabgacha yoshdagi bolaning teatr faoliyatining turli turlarida ijod namunalarini ko'rsatish usullarini tanlash, har xil usullarda improvizatsiya qilish;
- har bir o'yinda uning mavzusidan kelib chiqqan holda faoliyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirning eng oqilona usullarini ishlab chiqish va belgilash.

Teatr doirasidagi ijodiy faoliyatni tashkil qilishda bolalarga ko'proq mustaqillik berish kerak.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, bolalarga ishonch bildirish orqali ularda o'zlariga berilgan ishsha ongli, sezgir va vijdonli bo'lishini ta'minlaydi. Bolalarga o'yinni o'zlari tanlash, rollarni, vositalarni belgilash va agar kerak bo'lsa, faqat ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish imkoniyatini berish muhimdir. O'yinda bolalar o'rtasidagi muloqotning muayyan shakllari paydo bo'ladi. Bolalarni kuzatib, keyingi o'yin uchun yaxshi tashkil etilganligini ko'rishingiz mumkin.

Shunday qilib, bolalarda do'stlik va o'zaro yordam tuyg'usi rivojlanadi. O'yin davomida bolalar o'yin tajribasini almashadilar.

Bolalarning mustaqil o'yin faoliyati va o'rganishga qiziqishini doimiy ravishda saqlab turishi uchun pedagog bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini qo'llab-quvvatlashi kerak.

Tahlillar asosida maktabgacha yoshdagi bolalarning kraetiv qobiliyatlarini ijodiy faoliyat jarayonida rivojlantirishda samaradorligini oshirish texnikasi va usullarini aniqlandi:

- o'yin boshlanishidan bir muncha vaqt oldin bolaning psixologik noqulaylik tuyg'usini bartaraf etish (maktabgacha tarbiyachi o'zini begona va qo'rqqan his qilmasligi kerak);
- o'yindagi barcha vazifalar har bir bola hech qanday qiyinchiliksiz bajara oladigan tarzda tuzilgan;
- rollarni tanlashda pedagog shaxsning ruhiy xususiyatlarini hisobga oladi;
- o'yin davomida maktabgacha tarbiyachi o'z o'yin mahoratini oshirish uchun biroz harakat qilishi kerak;

- bolaning sarflagan sa'y-harakatlari pedagog tomonidan e'tiborga olinishi va qadrlanishi kerak;

- bolaga taklif etilayotgan o'yin faoliyati uning ijodiy salohiyatini kengaytirish imkonini beruvchi quvonchli bo'lishi kerak.

Foydalanilgan manbalar ro'uxati

1. Болотина Л.Р. Дошкольная педагогика: учебное пособие для ВУЗОВ/ Болотина Л.Р., Комарова Т.С., Баранов С.П. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательство Юрайт, 2020.

2. Больгерт Н. Мультстудия «Пластилин»: лепим из пластилина и снимаем мультфильмы своими руками/ Н. Больгерт, С.Г. Больгерт. - М.: Робинс, 2012. - 62 с.

3. Боякова Е.В. Рекомендации к проведению педагогической диагностики эстетического развития детей// Управление дошкольным образовательным учреждением. - 2018. - № 4. - С. 82-90.

4. Волосовец Т.В. STEM-образование детей дошкольного и младшего школьного возраста. Парциальная модульная программа развития интеллектуальных способностей в процессе познавательной деятельности и вовлечения в научно-техническое творчество: учебная программа/ Т.В. Волосовец и др. - 2-е изд., стереотип. - М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2019. - 112 с.

5. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М.: Просвещение, 1967.

6. Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Т. 2: П-Я. - М., 2000. - 1084 с.

7. Киселева М.В. Арт-терапия в работе с детьми: рук. для дет. психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми / М.В. Киселева. - СПб. : Речь, 2006. - 158 с.

8. Комарова Т.С. Детское художественное творчество. Для занятий с детьми 2-7 лет. - М.: МОЗАИКА СИНТЕЗ, 2015. - 160 с.

9. Torrance, E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. - Scholastic Testing Service, Inc., 2004.

10. Нишонова С. Воспитание совершенного человека в развитии педагогической мысли эпохи возрождения Востока: Пед. фанлари докт. дисс. автореф. - Т., 1998. - 37 б.